

Informatika in slovenski jezik

Romana Vajde Horvat

»Obupno. Slovenski jezik je že brez lažnega sklicevanja na potrebe stroke pod stalnim vplivom raznih iz tujih jezikov prevzetih skrupul in zasilnih skovank. Če ga ne bomo poskušali tudi v strokovnih krogih sistemsko varovati, se nam obetajo čudni časi 'bušmansko-slovenske' strokovne latovščine, ki pa se, na žalost, zdi zelo vabljiva tudi širšim krogom. Ti želijo z njenim povzemanjem velikokrat dajati vtis aktualnosti svojega znanja in spremljanja svetovnih tehnoloških smeric, obenem pa izdajajo lastno kvazi-strokovnost in popolno izrazoslovno zanemarjenost,« celovito nakaže problematiko odgovor enega izmed pedagoških delavcev na vprašanje, kaj meni o vplivu tujk strokovnega področja računalništva in informatike na slovenski jezik. Vendar reševanje opisanih težav še zdaleč ni preprosto.

Vpliv informatike na slovenski jezik je toliko večji, ker se informatika danes vpleta v delo in prosti čas najširše množice uporabnikov – od strokovnih krogov informatikov, do strokovnih krogov vseh drugih področij; od ljudi z nizko izobrazbo do najvišje izobraženih ljudi; od malčkov pa do babic. Povpraševanju in potrebam je primerna tudi paleta ponudnikov storitev in informacijske tehnologije. In na tem mestu že lahko opredelimo dve najpomembnejši in najresnejši oviri za enotnejšo in učinkovitejšo rabo slovenskih izrazov v vsakodnevni praksi:

1. *razdrobljenost naporov za uvajanje slovenskega izrazoslovja*. Vsak izmed ponudnikov se je namreč prisiljen odzivati na zahteve v čim krajšem času, zato pogosto izbira lastne rešitve brez dovolj kakovostnega usklajevanja z drugimi, morda boljšimi in že sprejetimi rešitvami. Tako se pojavi hkrati več različnih prevodov za isti pojem, kar pri uporabnikih v praksi povzroči, da raje uporabijo vsi isto tujko. Preden so prevodi poenoteni, je tujka že tako uveljavljena, da jo je iz uporabe težko izpodriniti.

2. *hitrost razvoja samega področja informatike*. Upravičeno trdimo, da je informatika med najhitreje razvijajočimi se strokovnimi področji v svetu. Vsakodnevno se namreč srečujemo z novostmi na strokovnem področju, kar se seveda odraža tudi v spremljajočem izrazoslovju in v obilici dela vseh, ki se s prevodi ukvarjajo.

Univerza, zlasti njene smeri s področja informatike in računalništva, kakor tudi šolstvo nasploh, imajo v tem procesu pomembno vlogo. Izobražujejo in tudi vzgajajo namreč kader, ki se zaposluje v krogu ponudnikov storitev. Kultura uporabe čistega slovenskega jezika v izobraževalnem procesu se tako kasneje odraža naprej pri delu ponudnikov in posredno tudi pri sodelovanju z uporabniki (Slika 1).

Pri tem pa ne smemo pozabiti na pomembnost sodelovanja univerze s ponudniki (zastopniki tujih softverskih hiš in njihovimi prevajalskimi skupinami, svetovalnimi in izobraževalnimi organizacijami, organizacijami, ki razvijajo programsko opremo, mediji in drugimi). Rezultati prevajalskega dela teh ponudnikov so namreč dragocena informacija tudi za zaposlene na univerzah, ki se morajo več ukvarjati z vsebinskim delom posameznega področja in tako lahko posvetijo manj časa samemu jezikovnemu delu. Vendar moramo žal priznati, da je tovrstne sistematične izmenjave informacij premalo.

V anketi, ki je bila izvedena med predavatelji in asistenti na Univerzi v Mariboru, so vsi predavatelji navedli tujo literaturo kot osnovni vir za priprave na predavanja in vaje. Literatura, ki jo pri tem uporabljajo, je najnovejša in zato običajno slovenski prevodi za mnoge nove izraze niti ne obstajajo. Študijsko gradivo, ki ga predavatelji pripravljajo za študente, je tako pogosto med tistimi deli, ki orjejo ledino pri prevajanju posameznega področja. Za zmanjševanje zmede ob morebitnih odstopanjih od drugih prevodov predavatelji v večini primerov navajajo ob prevodu tudi angleško različico izraza.

Med najpogostejše vire, s katerimi predavatelji in asistenti usklajujejo svoje prevode, so slovenske

Slika 1. Vplivi kulture uporabe čistega slovenskega jezika

strokovne revije s področja računalništva in informatike (kot na primer revija Monitor). Redno se posvetujejo v ožjih krogih (s sodelavci v laboratorijih, inštitutih), tu pa se širina izmenjave informacij in mnenj o prevodih običajno zaključijo. Velika večina izmed anketiranih predavateljev in asistentov namreč ni vključena v nobeno skupino, forum ali drugo oblik sodelovanja, v kateri bi sistematično potekala izmenjava informacij in mnenj glede prevodov. Zagotovo je razveseljivo dejstvo, da so vsi predavatelji in asistenti zainteresirani za prejemanje in uporabo več informacij, ki jim bodo v pomoč, nekateri med njimi so se pripravljene tudi aktivno vključiti v delo prevajalskega foruma.

Kljub temu so mnenja o tem, ali prevajati vse strokovne izraze ali samo najpogostejše uporabljane, deljena. Šestdeset odstotkov anketiranih se zavzema za strogo prevajanje vseh izrazov, ki se uporabljajo v strokovnih krogih informatikov in računalničarjev, medtem ko ostalih štirideset procentov anketiranih zastopa stališče, da je bolj smiselno prevajati le tiste izraze, ki se uporabljajo najpogostejše, vendar te pravočasno. Zadnji so tudi izrazili mnenje, da obstaja kar nekaj neprimernih slovenskih prevodov, ki uporabnika prej odbijajo od uporabe saj ne izražajo vsebine pojma. Anketirani pa so enotnega mnenja, da je smiselno prevajati vse izraze, ki se uporabljajo v širšem krogu uporabnikov.

Študentje¹, ki smo jih prav tako povprašali za mnenje glede potrebnega prevajanja tujk, so mnogo bolj odprti za sprejemanje tujk in mnogo bolj strogi glede kakovosti slovenskih prevodov. Kar sedemdeset odstotkov anketiranih študentov je mnenja, da bi bilo potrebno v strokovnih krogih prevajati samo najpogostejše uporabljane pojme. Motijo jih predvsem prevodi, ki ne izražajo dovolj dobro pomena samega pojma.

Približno polovica študentov pri študiju raje posega po originalni (predvsem angleški) literaturi, kar utemeljujejo z večjo množico razpoložljive literature in lažjo dostopnostjo te literature (predvsem literature, ki je dostopna preko interneta). Slovenski literaturi očitajo slabe prevode, ki včasih bralca zavajajo pri razumevanju vsebine prevedenega dela. Skupina teh študentov navaja, da jim angleški jezik ne dela nikakršnih težav pri študiju. Moti jih tudi neenotna uporaba slovenskih prevodov v različni literaturi.

Študentje se s slovenskimi prevodi pojmov srečujejo v različnih virih (Slika 2), pri čemer lahko opazimo pomembno odstopanje med viri univerzitetnih in visokošolskih študentov.

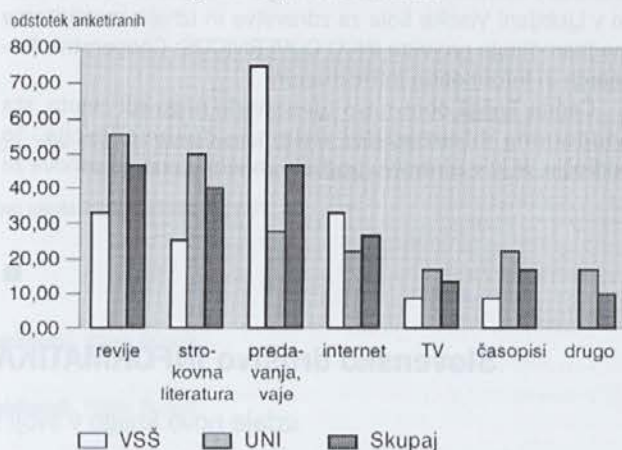
Odgovori študentov prav tako nakazujejo, da predavateljem in asistentom kljub trudu prepogosto z

jezika pobegnejo tujke. Slovenski izrazi, ki jih predavatelji in asistenti uporabljajo, so po mnenju študentov v večini primerov usklajeni z izrazi, ki jih srečujejo v drugih virih.

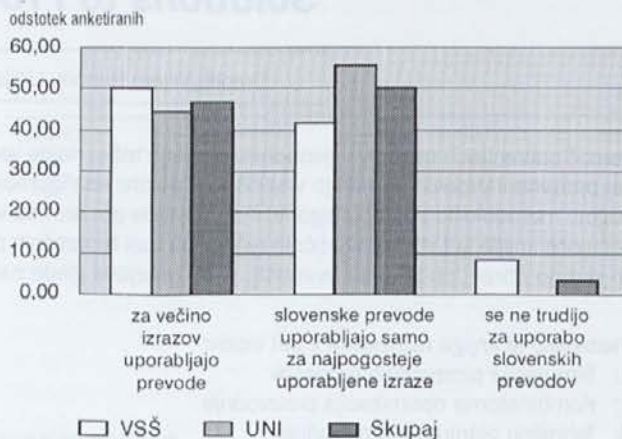
Nekoliko zaskrbljujoče je dejstvo, da kar petinpetdeset odstotkov anketiranih študentov ocenjuje, da uporaba tujk na slovenski jezik kot celoto ne vpliva, češ da slovenski jezik ni dovolj bogat, da bi ponujal ustrezne prevode. Od preostalih študentov jih samo dvajset odstotkov ocenjuje, da uporaba tujk slabo vpliva na jezik kot celoto. In kot utemeljitev te trditve ponovno srečamo očitke glede jasnosti in kakovosti slovenskih prevodov.

Odgovori, ki smo jih obravnavali, sami po sebi nakazujejo, da je sodelovanje med prevajalskimi skupinami in širšim krogom bistveno prešibko. Prizadevanja Jezikovne sekcije Slovenskega društva INFORMATIKA tako odpirajo možnosti za boljše medsebojno povezovanje vseh »uporabnikov slovenskega jezika«.

Viri, iz katerih se seznanjate s slovenskimi izrazi s področja informatike

V kolikšni meri predavatelji in asistenti uporabljajo slovenske izraze?

Slika 2. Rezultati ankete študentov

1 V anketi je sodelovalo 16 predavateljev in asistentov s študijskih smeri računalništvo in informatika in 40 študentov (18 študentov četrtega letnika univerzitetnega študija in 22 študentov tretjega letnika visokošolskega strokovnega študija).